

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Ahi Evran University (Turkey)
TESOL – Ukraine

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В МОВІ І КУЛЬТУРІ

Збірник наукових праць

Київ 2019

УДК 821.09(100)(082)
НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2019. - 318
с.

ISBN 978-617-7685-68-4

Збірник містить тексти доповідей XII Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 22-23 травня 2019 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

УДК 821.09(100)(082)

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

Е. Акіллі, доктор філософії (Історія), академік

Агі Євран університет, Киршехір (Туреччина)

О. В. Артюшкіна, кандидат наук з лінгвістики, доцент
(Університет Жан Мулен Ліон 3, Франція)

Н. О. Висоцька, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний лінгвістичний університет, Україна)

Р. І. Дудок, доктор філологічних наук, професор
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

Ю. Л. Мосенкіс, доктор філологічних наук, професор,
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна)

А. І. Раду, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

А. В. Чеснокова, професор
(Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна)

О. Г. Шостак, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

С. М. Ягодзінський, доктор філософських наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 15 травня 2019 р.)*

ISBN 978-617-7685-68-4

© Колектив авторів, 2019

© Національний авіаційний університет, 2019

Христина Береговська
кандидат мистецтвознавства
Львівська національна академія мистецтв
м. Львів

НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ У ТВОРЧОСТІ В. КУРИЛИКА: КОНОТАЦІЇ НОНКОНФОРМІЗМУ

Василь Курилик (1927-1977 рр..) – відомий канадський художник, українського походження, внук буковинських іммігрантів-піонерів, які в 1896 році вперше приїхали до канадських прерій. Художник активно звертався у малярстві до теми національного самовизначення – ідентичності. Він створив цілі серії картин («живописні пам'ятники») присвячені першим іммігрантам до Канади: «Українські піонери» (1971), «Євреї в Канаді» (1975), «Поляки в Канаді», (1977), «Французи-Канадці» (1976), «Ірландські поселенці в Канаді» (1977), закодувавши національну ментальність кожного народу, як універсальний феномен нації. Тут автор демонструє невідворотність історичних обставин та шляхи адаптації в канадських преріях емігрантів різних національностей. В цих серіях художник «живописно» проаналізував тему національної ідентичності, кожної іммігрантської групи, виділяючи в ній релігійну, соціальну та професійну складову.

Через серії перших канадських емігрантів різних національностей Курилика вважали універсальним канадським малярем, який відтворив в реалістичний спосіб епізоди з канадського піонерського життя, крізь призму власних переживань та дитинства.

В сучасних дискурсах ідентичності постають два питання «хто ми такі» і «хто я такий». В цьому сенсі йдеться про питання ідентичності не тільки як психологічної єдності особистості – такої як его-ідентичність (згідно з Еріксоном та його послідовниками) [1, 15], а радше ідентичності як колективної єдності належності «нас» до певної етно чи національної культури, де входить в дію боротьба за самореалізацію та визнання. Прикладом цього є твір «Після церкви

протягом Індіанського літа», 1976 р. [4, 36], де автор зображає велику родину менонітів, які за обіднім столом після недільної Літургії насолоджуються останніми теплими днями. Тут художник в деталях передав побут скромної родини: хату, характерний гужовий транспорт, народний одяг та головні убори, через які чітко стає зрозумілою соціальна та релігійна приналежність даної французької родини.

Поняття національного самовизначення корелювалося у творчості Курилика двома маркувальними означеннями – етнічна та культурна свобода, яка дає можливості збереження етнічної самобутності, духовного менталітету, звичаїв та традиції. Автор у своїх творах показував процес національно-культурної автономії, етнічних груп у Канаді, які отримали можливість для збереження власної етнокультурної специфіки: користуватися своєю мовою («Навчання читанки», 1967); створювати асоціації і товариства («Зустріч асоціації українських жінок», 1967); використовувати національну символіку («Любіть один одного брати мої», 1961); святкувати національні свята («Польське Різдво в Квебеку», 1976); комунікувати з представниками інших етнічних груп («Культурний обмін», 1966); вивчати звичаї і традиції («Єврейське весілля в Калгарі», 1975); сповідувати свою релігію («Українська православна церква на Великдень», 1963).

Аналізуючи твори Курилика на іммігрантську тематику ми провели типологію національної ідентичності відповідно до етнічних груп (українці, євреї, ірландці, французи та поляки), історії життя яких автор увіковічнив на полотнах, намагаючись підкреслити національну автентичність та унікальність традиції.

Серії «Українські жінки-іммігрантки», 1967 та «Український іммігрант», 1971 стали символ всіх українських іммігрантів у Канаді, які демонструють присутність української ідентичності на всіх етапах інтеграції у інтернаціональних простір. Загалом в український творах автор піднімав питання, релігійної традиції, прерійних обов'язків, народних святкувань, вихованню, етнічному побуту та дружбі, демонструючи скрізь національну приналежність. У єврейській тематиці «Євреї в Канаді», 1975 з якими художник з 1960 року і до кінця життя дуже тісно приятелював і співпрацював, зобразив ретроспективну стрічку, послідовно розгортаючи історії від першого прибуття євреїв на прерії до щасливого єврейського

весілля, ілюструючи найважливіші соціально-релігійні точки ортодоксальних громад в різних містах Канади («Школа у Вінніпегу», «Святкування Шабашу в Едмонтоні», «Домашнє господарство в Монтреалі» [3, 27]). На відмінно від широко-географічного єврейського спектру, французів Курилик зобразив дуже локально у провінції Квебек, Charlevoix Country. Героями його картин стали селяни невтомної праці: ковалі, пекарі, фермери [5, 265], як «найнадійніші» носії французьких традицій, мови, звичаїв, відтак французької ідентичності. Зображаючи тему національної самовизначеності у ірландських творах, він підкреслював нарративні тенденції, пов'язані з фольклором та історією, разом з тим вони не сприймалися як цитування пасивної романтизованої селянської позиції, ірландського «розбійництва» чи фанатичного католицизму. Для художника, внука піонерів-іммігрантів важливо було провести певну «соціометрію» персонажів – героїв різних національностей у своєму мистецтві. Визначаючи при цьому певний «статус» індивіда, окреслюючи його формальну (фермер, політик, священик) і неформальну (ворог, лідер, симпатик) роль у тій чи іншій соціально-етнічній групі. З особливою прецизійністю в польських сюжетах чи це на тему дитинства, релігійних традицій чи фермерських обов'язків автор позначав цілісно-орієнтаційну єдність цього етносу із змістовим психологічним нарративом, який демонструє цілий спектр міжкультурних контактів та соціальних трансформацій.

Курилик у своєму мистецтві виробив власну систему координат, що характеризується переосмисленням національних цінностей та пошуком шляхів самоідентифікації. Його пошуки нових форм художнього вираження, засвоєння і осмислення світових тенденцій перепліталися з потребою національної самоідентифікації, застосування символів, кодів власної історичної та зображувальної традиції в контексті української культури

Ідентичність Курилик демонстрував також через систему образів і символів, як стійких, строго диференційованих за змістом уявлень, які викликають постійне коло асоціацій в певній усвідомленій «релігійно-концептуальній» авторській системі. Куриликова палітра символів – це універсальна естетична категорія, що розкривається через зіставлення із суміжними категоріями художнього образу, з одного боку знаку, з іншого – алегорії. Приклад цьому є твір «Артефакти перших піонерів», 1970, де автор в манері Trompe-l'oeil

(натуралістичне відтворення предмету) зобразив три знаряддя праці, які своєю фігуративністю наштовхують нас на семантичну алюзію «сакральних» знарядь катувань Ісуса Христа (цвях, вістря та дріт, який нагадує або німб, або терновий вінок). В цьому творі кожен об'єкт-символ характеризується тим, що зміст і цінність його виражається багатозначністю і водночас міцним стрижнем релігійної самовизначеності.

В контексті вивчення національного самовизначення у творчості В. Курилика, ми підняли питання Куриликового нонконформізму, як готовності художника відстоювати особисту національну позицію всупереч позиції більшості у полікультурному канадському середовищі. Слід підкреслити суттєву авторську «відірваність» від загального соціо-культурного канадського середовища, якому були притаманні (як і загалом світовому мистецтву першої половини ХХ ст..) такі особливості як: художньо-світоглядна еkleктика, есхатологічна тональність, одночасне посилення відцентрових і доцентрових сил між різними сферами духовної діяльності чи відтворення невротичних станів засобами мистецтва. [2, 4]

Нон-конформістичні риси поведінки Курилика виникли як симптом на низку заборон особистісного творчествияву, відтак у метафорично-символічній формі автор зобразив це у низці творів, зокрема яскравим прикладом є «Про-Лабіринт», 1953, де мистець показує себе з обличчям на якому зашиті очі, вуста та вуха, який замкнений у круглій кімнаті із десятками замуrowаних дверей, по якій він біжить по колу намагаючись вибратись. Важливими елементами композиції є годинник із стрілкою на позначці чотири та порожнє крісло, а ще сотня слідів на підлозі протоптаних загубленим художником. Цей твір став протестом проти численних жорстоких батькових знущань, який постійно у дитинстві називав його не інакше як «глухий, німий і сліпий», навстіж відкидаючи бажання сина стати художником, що породило суттєвий комплекс деперсоналізації. [6, 30]

Звідси поняття нонконформізму розуміємо як особистісне протистояння Курилика проти батькових і родинних вимог (вибір професії), а також проти прийняття аморальних соціальних норм поведінки, зокрема в мексиканському середовищі початку 1950-х років, в яких перебував мистець. Прагнення доказати і відстояти свою особистісну позицію пробирало в багатьох живописних

сюжетах, особливо на тему національної ідентичності, де обов'язково присутнім буде символічний наратив або метафоричний контекст.

Узагальнюючи слід підкреслити що Василь Курилик шукаючи власних шляхів національного самовизначення, рідних буковинських коренів, через широкий спектр персональних емоційних пертурбацій та соціо-етнічних катаклізм зумів підняти та розпрацювати у малярстві проблему національного самовизначення, національної ідентичності, яку розумів як суму особистісних, соціальних, релігійних та гендерних змістів, які видозмінювалися відповідно до етнічної типології та контекстів.

Література

1. Бистрицький Є., Пролеєв С., Білий О., Лозниця С., Зимовець Р., Кобець Р. (2018). Національна ідентичність і громадянське суспільство. Дух і літера, (с.464). Київ.
2. Ткаченко Р.П. Поклик Химери: декаданс в українській літературі кін. 19-поч.20 століття. – К.: Книга, 2010. – 136 с.
3. Kurelek W., Arnold A. Jewish life in Canada // W. Kurelek., A. Arnold — Edmonton, 1976. — pg. 91
4. Kurelek W. They Sought a New World. The story of European immigration to North America // W. Kurelek. — Montreal: Tundra Books, 1985. — pg. 48
5. Morley P. Kurelek: a biography. — Toronto: Macmillan of Canada, 1986. — 338 pg.
6. Morley P. William Kurelek: The man and the Myth // Canadian Ethnic Studies. January 1, № 16, 1984. – 27-34 pg.